

Ekonomikas valsts 24.olimpiāde, 3.posms
Situācijas analīze (26 punkti)
2023.gada 23.februārī

Dalībnieka kods:

Punktu skaits norādīts iekavās. Sniedz atbildi tam paredzēto lauku ietvaros.

Situācijas apraksts

Enerģijas tirgus pārmaiņu laikos

2022. gads saistās ar augstu inflāciju, ko būtiski ietekmēja energoresursu cenu kāpums. Kopējais enerģijas patēriņš valstī 2021. gadā bija 192946 teradžouli (TJ), no tiem 3 (TJ) – enerģijas zudumi. Šīs enerģijas ražošanai izmantoja dabas gāzi, naftas produktus (degvielas), koksnī, elektroenerģiju, citus resursus.

Nozīmīgākie enerģijas patērētāji bija rūpniecības uzņēmumi, transports, tirdzniecības uzņēmumi, mājsaimniecības.

Mājsaimniecības enerģiju izlietoja apkurei un karstā ūdens uzsildīšanai, ēdiena gatavošanai, pārējām vajadzībām (apgaismojums, TV, dators, veļas mašīnas, u.c.).

Latvijā puse no elektroenerģijas tiek saražota hidro un vēja elektrostacijās, kuru darbība ir atkarīga no dabas apstākļiem nevis dabasgāzes cenām. Otru pusi saražoja ar dabasgāzi.

Vidējo rēķinu (eiro) par patērētajām 100 kWh veidoja:

	2021. novembris	2022. novembris
Tirgotāja cena	10,41	16,00
Sadales tarifs	4,08	4,08
OIK	0,93	-
Jaudas komponente	0,72	-
Pieslēguma maksa	1,24	1,24
PVN	3,65	4,48
Valsts atbalsts	-	PVN 3,68; elektrības cena 16,80; OIK 0,93; jaudas komponente 0,72

Mēdijos daudzi “dārgajā elektrības cenā” vaino tās tirgotāju – Nord Pool biržu. 2023. gada 1. janvārī šajā biržā elektrības cena svārstījās no 0,05 eiro/MWh līdz 54,23 eiro/MWh, bet 2023. gada 5. janvārī – no 27,68 eiro/MWh līdz 190,03 eiro/MWh

54,26% mājsaimniecību patērēja līdz 100 kWh mēnesī, bet 41,88% no 101 līdz 200 kWh. Valdība no 2022. gada 1. oktobra līdz 2023. gada 1. aprīlim noteica cenas griestus 16,00 eiro mājsaimniecības patērētajām (pirmajām) 100 kilovatstundām, bet patērētajai elektroenerģijai virs šī apjoma – tirgus cena.

Sastādīts, izmantojot Bessonovs A. Cik maksāsim par elektrību?
<https://www.makroekonomika.lv/cik-maksasim-par-elektribu>.

Bessonovs A. Cik maksāsim par dabasgāzi?
<https://www.makroekonomika.lv/cik-maksasim-par-dabasgazi>

Aprēķini (attēlo aprēķinu gaitu), kādu elektrības rēķinu saņēma mājsaimniecības 2021. gada novembrī:

1.1	par patērētām 100 kWh (1 p.)
1.2	par patērētām 200 kWh (2 p.)

Aprēķini (attēlo aprēķinu gaitu), kādu elektrības rēķinu saņemtu mājsaimniecības 2022. gada novembrī par patērētām 100 kWh bez valsts atbalsta un kādu – ar sniegto valsts atbalstu?

1.3	Bez valsts atbalsta (1 p.)
1.4	Ar valsts atbalstu (1 p.)
1.5	Pamato, vai šāds valsts atbalsts ir mērķēts (to saņem tie, kam tas ir vajadzīgāks)! (2 p.) Jā, jo skar visus elektrības patērētājus, bet īpaši tos, kas patērē mazāk vai nu veikto energotaupības pasākumu dēļ vai tāpēc, ka vairāk nevar atļauties.

Uzraksti divus argumentus, kāpēc *Nord Pool* biržā elektrības cenas svārstību amplitūda ir tik liela? Vienu ieguvumu un vienu negatīvu aspektu, pārskatot elektrību biržā!

2.1	Cenas svārstību amplitūda ir liela, jo: (2 p.) Nord Pool biržā cenu svārstību amplitūda ir tik liela, jo ļoti atšķiras elektrības patēriņš diennakts laikā (pīķa un miera stundās). Cenu ietekmē elektrības piedāvājums (īpaši vēja, saules enerģijas) un tās pieprasījums.
2.2	Ieguvums (1 p.) Iespēja ātri nopirkt elektrību ar samērā zemām darījuma izmaksām.
2.3	Negatīvais aspekts (1 p.) Dažkārt nākas elektrību pirkt pa ļoti augstu cenu.

3.1 Kādu energoresursu īpatsvaru ir jāpalielina enerģijas ražošanā un ar kādām divām, tavuprāt, lielākajām problēmām saistās šī mērķa īstenošana? (3 p.)

Palielināt vajadzētu atjaunojamās vai vietējās (energoneatkarību) enerģijas ražošanu. Problēmas: vides aizsardzības problēmas, investīciju piesaistes, infrastruktūras nodrošināšanas u.c.

3.2 Uzraksti trīs būtiskākos pasākumus, ko ir veikušas (vai varētu veikt) mājsaimniecības, lai mazinātu pieaugošo enerģijas izmaksu negatīvo ietekmi uz mājsaimniecību budžetiem. (3 p.)

Veiktais – māju siltināšana, renovācija, un to būvniecība atbilstoši jaunajām energotaupības prasībām + enerģijas taupīšana = izmantošanas samazināšana. Varētu veikt – palielinot lētākas vēja un saules enerģijas ražošanu, koksnes (atjaunojama resursa) efektīvāku izmantošanu. Izmantojot mājsaimniecības preces ar mazāku enerģijas patēriņu. Ieviešot aprites ekonomikas principus u.c.

Iepazīsties ar teksta fragmentu par ES paketi "Gatavi mērķrādītājam 55%"

Pakete "Gatavi mērķrādītājam 55%" ir priekšlikumu kopums ES tiesību aktu pārskatīšanai un atjaunināšanai un jaunu iniciatīvu ieviešanai, lai nodrošinātu ES politikas atbilstību tiem klimata mērķiem, par kuriem vienojusies Padome un Eiropas Parlaments. Pakete attiecas uz ES mērķi līdz 2030. gadam samazināt siltumnīcefekta gāzu neto emisijas vismaz par 55%.

Priekšlikumu kopuma mērķis ir nodrošināt saskaņotu un līdzsvarotu satvaru ES klimata mērķu sasniegšanai, ar ko nodrošina taisnīgu un sociāli taisnīgu pārkārtošanos; uztur un stiprina ES rūpniecības inovāciju un konkurētspēju, vienlaikus nodrošinot vienlīdzīgus konkurences apstākļus attiecībā pret trešo valstu ekonomikas dalībniekiem; nostiprina ES vadošo pozīciju globālajā cīņā pret klimata pārmaiņām.

Paketē "Gatavi mērķrādītājam 55%" ir iekļauts priekšlikums pārskatīt Atjaunojamo energoresursu direktīvu. Priekšlikumā tiek ierosināts pašreizējo ES līmeņa mērķrādītāju, kas paredz, ka atjaunīgo energoresursu īpatsvaram energoresursu struktūrā ir jābūt vismaz 32%, palielināt līdz "vismaz 40%" līdz 2030. gadam.

Paketē "Gatavi mērķrādītājam 55%" Komisija ierosināja pārskatīt noteikumus par CO₂ emisijām vieglajiem pasažieru automobiļiem un vieglajiem kravas automobiļiem. Ar priekšlikumu tiek ieviesti augstāki ES mēroga mērķi 2030. gadam un noteikts jauns 100% mērķrādītājs 2035. gadam. Praksē tas nozīmē, ka no 2035. gada ES tirgū vairs nebūs iespējams laist vieglos pasažieru vai kravas automobiļus ar iekšdedzes dzinēju.

Avots: ES Padome un Eiropadome

<https://www.consilium.europa.eu/lv/policies/green-deal/fit-for-55-the-eu-plan-for-a-green-transition/>

4.1	<p>Kā Atjaunojamo energoresursu direktīvas pārskatīšana liks ES strādājošajiem enerģijas ražotājiem mainīt savus biznesa modeļus? (2 p.)</p> <p>Pieaugot atjaunīgās enerģijas īpatsvaram, pieaugs atkarība no laika apstākļiem (vējš, saule, ūdens), kā rezultātā ražotājiem būs aktīvāk jāiesaistās brīvo jaudu pārrobežu tirdzniecībā.</p> <p>Tie, kas paliks pie neatjaunīgās enerģijas, būs jāparedz izmaiņas saistībā ar kvotu tirdzniecību, ierobežojumiem.</p>
4.2	<p>Kā paredzētie ierobežojumi automobiļiem ar iekšdedzes dzinējiem liks ES strādājošajiem enerģijas tirgotājiem mainīt savus biznesa modeļus? (2 p.)</p> <p>Mainīsies attiecības ar gala klientu. Ja pašreizējais modelis paredz pārsvarā elektrības tirdzniecību uz līguma pamata (mājsaimniecība, uzņēmējs), tad tagad pieaugs klientu skaits, kas veic atsevišķus enerģijas pirkšanas darījumus (nopērk vienu uzlādi šosejas malā).</p>

4.3 Piedāvā trīs ekonomiskus instrumentus, kas var tikt ieviesti, lai sasniegtu "Gatavi mērķrādītājam 55%" paketes uzdevumus? (3 p.)

Emisiju kvotu tirdzniecības sistēmas.

Pigū nodoklis piesārņotājiem, kas pārsniedz noteiktu emisiju apjomu.

Plašākas akcīzes nodokļa pielietojums.

Subsīdijas videi draudzīgāku transporta līdzekļu pircējiem, ēku siltināšanai.

(+) Līdzmaksājumi par mežu platībām, kas veicina gaisa attīrīšanu un termo-regulāciju.

Sastrēgumu maksa.

(+) Paaugstināta ostu un lidostu pakalpojumu maksa kuģiem un lidmašīnām ar paaugstinātu emisiju apjomu.

Reģistrācijas nodoklis iekšdedzes dzinējiem.

(+) Finanšu atbalsts alternatīvās degvielas un uzlādes tīklu izveidei

(+) Tieša piesārņojošās darbības nodokļu ieņēmumu novirzīšana vides projektiem

4.4 Sniedz divus piemērus, kā "Gatavi mērķrādītājam 55%" paketes ieviešana varētu negatīvi ietekmēt ES konkurētspēju globālā mērogā. (2 p.)

Energoietilpīgu nozaru uzņēmumi var pārnest darbību uz citiem tirgiem.

Var pieaugt atkarība no reto metālu un radioaktīvo izejvielu piegādātājiem ārpus ES tirgus.

ES auto ražotāji var zaudēt apjomu ekonomiju tirgos, kur eksportē iekšdedzes dzinēju auto.